راهنمای اعتبارسنجی نشریه پیش از ارسال مقاله

تهیه شده توسط کتابخانه مرکزی دانشگاه خوارزمی (رصدخانه نشر علمی)

۱۴۰۵/۰۷/۰۴

این راهنما برای آن تهیه شده است که پژوهشگر بتواند پیش از ارسال مقاله، هویت نشریه، وضعیت واقعی نمایه‌سازی، شفافیت فرایند داوری و انتشار، هزینه‌ها و نشانه‌های خطر را به‌صورت مستقل و مستند بررسی کند. نتیجه نهایی باید بر پایه چند شاهد معتبر باشد؛ هیچ فهرست، شاخص یا نشانه واحدی به‌تنهایی برای معتبر یا نامعتبر دانستن یک نشریه کافی نیست.

چک سریع پیش از شروع

- نام دقیق نشریه، ISSN/eISSN و نشانی وب‌سایت رسمی آن را در اختیار داشته باشید.
- ادعای «نمایه‌شدن» را فقط در منبع رسمی همان پایگاه بررسی کنید، نه در لوگوها یا نوشته‌های وب‌سایت نشریه.
- اگر نشریه دسترسی آزاد است، وضعیت آن را در DOAJ نیز بررسی کنید؛ نبودن در DOAJ به‌تنهایی دلیل نامعتبر بودن نیست.
- داوری، اعضای هیئت تحریریه، هزینه‌ها، حق مؤلف، مجوز نشر و سیاست‌های اخلاق پژوهش باید شفاف و قابل دسترس باشند.
- اگر چند نشانه خطر هم‌زمان مشاهده شد، تا روشن‌شدن وضعیت از ارسال مقاله خودداری کنید.

مراحل اعتبارسنجی

۱. هویت نشریه و وب‌سایت رسمی را تأیید کنید

ابتدا مطمئن شوید نشریه‌ای که قصد ارسال مقاله به آن را دارید همان نشریه واقعی است. عنوان، ISSN/eISSN، نام ناشر و نشانی وب‌سایت را با اطلاعات مستقل و رسمی تطبیق دهید. وجود ISSN فقط هویت یک نشریه را مشخص می‌کند و به‌تنهایی نشانه کیفیت یا اعتبار علمی نیست.

- عنوان نشریه در وب‌سایت با عنوان ثبت‌شده در ISSN Portal یکسان باشد.
- ISSN چاپی و/یا eISSN با رکورد رسمی تطبیق داشته باشد.
- نام ناشر و اطلاعات تماس روشن و قابل پیگیری باشد.
- از ورود از طریق لینک‌های ناشناس در ایمیل‌های دعوت خودداری کنید؛ نشانی سایت را از منبع رسمی یا جست‌وجوی مستقل پیدا کنید. منبع پیشنهادی: ISSN Portal

۲. وضعیت واقعی نمایه‌سازی را بررسی کنید

اگر نشریه ادعا می‌کند در Scopus یا Web of Science نمایه می‌شود، وضعیت جاری را مستقیماً در پایگاه رسمی کنترل کنید. وجود مقاله‌های قدیمی در یک پایگاه، لزوماً به معنی ادامه پوشش فعلی نشریه نیست.

الف) Scopus

- عنوان یا ISSN را در Scopus Sources جست‌وجو کنید.

- وضعیت منبع، سال‌های پوشش (Coverage years) و در صورت نمایش، اطلاعات ناشر و حوزه موضوعی را بررسی کنید.
- اگر عنوان Discontinued است، پوشش آتی آن متوقف شده است؛ محتوای قبلی ممکن است همچنان در Scopus باقی بماند.
- توقف پوشش در Scopus به‌تنهایی مساوی با «چپاولگر بودن» نشریه نیست؛ علت و وضعیت جاری باید دقیق‌تر بررسی شود.

منابع رسمی: Scopus Content Policy and Selection | Scopus Sources

ب) Web of Science

- عنوان یا ISSN را در Master Journal List جست‌وجو کنید.
- مشخص کنید نشریه در کدام مجموعه قرار دارد: AHCI، SSCI، SCIE یا ESCI.
- برچسب On Hold یعنی نشریه در حال ارزیابی مجدد است و نمایه‌سازی محتوای جدید در زمان بررسی متوقف می‌شود؛ این وضعیت حکم نهایی نیست.
- Editorial De-listing یعنی نشریه پس از ارزیابی از پوشش جاری خارج شده است. برای تصمیم به ارسال، آخرین وضعیت Master Journal List را مبنا قرار دهید.

منابع رسمی: Clarivate Editorial Policies | Web of Science Master Journal List

۳. برای نشریات دسترسی آزاد، DOAJ را بررسی کنید

اگر نشریه به‌طور کامل دسترسی آزاد (Open Access) است، جست‌وجوی آن در Directory of Open Access Journals (DOAJ) یک شاهد مثبت درباره شفافیت و رویه‌های نشر است. با این حال، نبودن یک نشریه در DOAJ به‌تنهایی به معنای نامعتبر یا چپاولگر بودن آن نیست.

- عنوان و ISSN نشریه را در DOAJ جست‌وجو کنید.
- اطلاعات مربوط به هزینه‌های نویسنده، مجوز نشر، حق مؤلف و شیوه داوری را با وب‌سایت نشریه تطبیق دهید.

منبع رسمی: Directory of Open Access Journals (DOAJ)

۴. ناشر و هیئت تحریریه را ارزیابی کنید

وب‌سایت نشریه باید به‌روشنی نشان دهد چه نهادی مالک یا ناشر نشریه است، سردبیر چه کسی است و اعضای هیئت تحریریه چه وابستگی سازمانی و تخصصی دارند. نام‌های غیرقابل پیگیری، وابستگی‌های مبهم یا فهرست‌های غیرمرتبط با حوزه نشریه نیازمند بررسی بیشتر است.

- نام سردبیر و اعضای هیئت تحریریه به‌طور کامل درج شده باشد.
- وابستگی سازمانی اعضا مشخص و قابل راستی‌آزمایی باشد.
- ترکیب هیئت تحریریه با موضوع و سطح علمی نشریه تناسب داشته باشد.
- نشانی، ایمیل و هویت ناشر شفاف باشد؛ صرف وجود یک فرم تماس کافی نیست.

۵. فرایند داوری و زمان‌بندی را بررسی کنید

نشریه باید نوع و مراحل داوری همتا (Peer Review) را به‌صورت روشن توضیح دهد. وعده پذیرش تضمینی، پذیرش در چند روز بدون توضیح منطقی درباره داوری، یا نبود سیاست شفاف داوری از نشانه‌های نیازمند احتیاط است.

- نوع داوری (برای مثال single-anonymous، double-anonymous یا open review) مشخص باشد.
- نقش سردبیر، داوران و فرایند تصمیم‌گیری توضیح داده شده باشد.
- برای شماره‌های ویژه نیز همان استانداردهای داوری و نظارت سردبیری اعمال شود.

۶. هزینه‌های انتشار، حق مؤلف و مجوز نشر را پیش از ارسال روشن کنید

هر هزینه‌ای که ممکن است از نویسنده دریافت شود باید از پیش و به‌صورت شفاف اعلام شده باشد. همچنین سیاست حق مؤلف و نوع مجوز انتشار، به‌ویژه در نشریات دسترسی آزاد، باید قابل مشاهده و قابل فهم باشد.

- APC یا هزینه انتشار و واحد پول مشخص باشد.
- هرگونه Submission fee، هزینه صفحه، رنگ یا خدمات اضافی از قبل اعلام شده باشد.
- سیاست Waiver/Discount، در صورت وجود، مشخص باشد.
- وضعیت حق مؤلف و نوع مجوز (مثلاً Creative Commons) روشن باشد.

۷. سیاست‌های اخلاق نشر و حفاظت بلندمدت محتوا را کنترل کنید

نشریه معتبر باید سیاست‌های روشن درباره اخلاق نشر و رسیدگی به مشکلات احتمالی داشته باشد. برای نشریات الکترونیکی، وجود سازوکار نگهداری و آرشیو بلندمدت محتوا نیز یک نشانه مثبت است.

- سیاست سرقت علمی، تعارض منافع، authorship، شکایت و اعتراض، اصلاح و بازپس‌گیری (retraction) وجود داشته باشد.
- روش رسیدگی به تخلفات پژوهشی و سردبیری مشخص باشد.
- برای نگهداری بلندمدت محتوا، اطلاعاتی درباره آرشیو یا preservation ارائه شده باشد.

نشانه‌های هشدار که باید جدی بگیرید

- ادعای نمایه‌شدن در Scopus یا Web of Science که در منبع رسمی قابل تأیید نیست.
- وب‌سایتی با نام یا ظاهر بسیار شبیه یک نشریه معتبر، اما با نشانی اینترنتی متفاوت یا اطلاعات ناشر نامنطبق.
- استفاده از «Impact Factor» یا شاخص‌های ناشناخته و غیرقابل تأیید به‌گونه‌ای که با Journal Impact Factor رسمی اشتباه گرفته شود.
- دعوت‌های ایمیلی مکرر و نامرتبط با تخصص شما، به‌ویژه همراه با وعده پذیرش سریع یا تضمینی.
- دامنه موضوعی بسیار گسترده و نامتجانس بدون منطق علمی روشن.
- اطلاعات ناقص یا غیرقابل راستی‌آزمایی درباره سردبیر، هیئت تحریریه، ناشر یا نشانی تماس.
- هزینه‌هایی که پیش از ارسال روشن نیستند یا فقط پس از پذیرش اعلام می‌شوند.
- نبود توضیح روشن درباره داوری همتا یا زمان‌بندی غیرواقع‌بینانه برای داوری و پذیرش.
- وجود چند خطای جدی و هم‌زمان در عنوان، ISSN، نام ناشر، نشانی وب‌سایت یا ادعاهای نمایه‌سازی.

توجه مهم

وجود یک نشانه هشدار به‌تنهایی اثبات‌کننده نامعتبر بودن نشریه نیست. تصمیم باید بر پایه مجموعه شواهد گرفته شود. همچنین نمایه‌نبودن در Scopus یا Web of Science نیز به‌تنهایی به معنی چپاولگر بودن نشریه نیست.

چک‌لیست نهایی قبل از کلیک روی Submit

نتیجه شما	آنچه باید تأیید شود	معیار
□ تأیید □ نیازمند بررسی	عنوان، ISSN/eISSN، ناشر و وب‌سایت رسمی با منابع مستقل مطابقت دارد.	هویت نشریه
□ تأیید □ نیازمند بررسی	ادعای Scopus/WoS در منبع رسمی و برای وضعیت جاری قابل تأیید است.	نمایه‌سازی
□ تأیید □ نیازمند بررسی	سال‌های پوشش و هر وضعیت مانند Discontinued یا On Hold بررسی شده است.	وضعیت پوشش
□ تأیید □ نیازمند بررسی	هویت ناشر، سردبیر و وابستگی اعضای هیئت تحریریه روشن و قابل پیگیری است.	ناشر و سردبیر
□ تأیید □ نیازمند بررسی	فرایند داوری همتا شفاف، منطقی و بدون وعده پذیرش تضمینی است.	داوری
□ تأیید □ نیازمند بررسی	همه هزینه‌های احتمالی پیش از ارسال روشن است.	هزینه‌ها
□ تأیید □ نیازمند بررسی	سیاست حق مؤلف و مجوز نشر قابل فهم و شفاف است.	حق مؤلف و مجوز
□ تأیید □ نیازمند بررسی	سیاست‌های تعارض منافع، سرقت علمی، اصلاح و بازپس‌گیری مشخص است.	اخلاق نشر
□ تأیید □ نیازمند بررسی	در صورت OA بودن، وضعیت و اطلاعات DOAJ بررسی شده است.	دسترسی آزاد
□ تأیید □ نیازمند بررسی	هیچ تناقض جدی یا چند هشدار مهم هم‌زمان مشاهده نشده است.	نشانه‌های خطر

تفسیر نتیجه

اقدام پیشنهادی	وضعیت
هویت و نمایه‌سازی قابل تأیید است، اطلاعات نشر شفاف است و نشانه خطر جدی مشاهده نشده است. تناسب موضوعی مقاله با نشریه را نیز جداگانه بررسی کنید.	مناسب برای ادامه بررسی و ارسال
یک یا چند مورد مبهم است؛ مانند وضعیت پوشش، هزینه‌ها، ناشر، داوری یا هیئت تحریریه. پیش از ارسال، ابهام را با منابع رسمی یا ناشر برطرف کنید.	نیازمند بررسی بیشتر / احتیاط
هویت یا وب‌سایت قابل تأیید نیست، ادعای نمایه‌سازی نادرست است، تناقض‌های مهم وجود دارد یا چند نشانه جدی خطر هم‌زمان مشاهده می‌شود.	تا روشن‌شدن وضعیت ارسال نکنید

قاعده تصمیم‌گیری پیشنهادی

اگر هویت نشریه و ادعای نمایه‌سازی در منبع رسمی قابل تأیید نیست، یا چند نشانه جدی خطر هم‌زمان وجود دارد، مقاله را ارسال نکنید تا وضعیت روشن شود. اگر بیشتر معیارها شفاف و قابل تأیید است، مرحله بعدی «انتخاب نشریه مناسب برای مقاله» است؛ یعنی بررسی تناسب موضوعی، مخاطبان، کیفیت علمی، زمان داوری، هزینه و سیاست دسترسی آزاد.

منابع رسمی پیشنهادی برای بررسی

- ISSN Portal: https://portal.issn.org/ — برای تأیید هویت و شناسه نشریه
- Scopus Sources: https://www.scopus.com/sources — برای بررسی وضعیت جاری منبع و سال‌های پوشش در Scopus
- Scopus Content Policy and Selection: https://www.elsevier.com/products/scopus/content/content-policy-and-selection — برای درک معیارها، بازبینی و Discontinued شدن
- Web of Science Master Journal List: https://mjl.clarivate.com/ — مرجع رسمی وضعیت پوشش Web of Science
- Clarivate Editorial Policies: https://clarivate.com/academia-government/scientific-and-academic-research/research-discovery-and-referencing/web-of-science/web-of-science-core-collection/editorial-selection-process/editorial-policies-category-change-requests-appeals/ — برای تفسیر On Hold و Editorial De-listing
- DOAJ: https://doaj.org/ — برای بررسی نشریات دسترسی آزاد و اطلاعات شفافیت نشر
- Think. Check. Submit.: https://thinkchecksubmit.org/journals/ — چک‌لیست بین‌المللی برای ارزیابی اعتمادپذیری نشریه

وضعیت نشریات و پایگاه‌های نمایه‌سازی ممکن است تغییر کند. اعتبارسنجی باید در زمان تصمیم به ارسال مقاله انجام شود و در فرایندهای طولانی داوری، بهتر است پیش از پذیرش نهایی نیز وضعیت نشریه دوباره کنترل شود.